

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Jokseenkin myönteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Esitysluonnoksessa tuodaan esille useasta eri näkökulmasta lähisuhdeväkivallan sovittelun sekä kielteisiä että myönteisiä vaikutuksia.

Lähisuhdeväkivallan uhreilla on muita suurempi pelottelun ja kostotoimien sekä toissijaisen ja toistuvan uhriksi joutumisen riski. Sen vuoksi olisi kiinnitettävä erityistä huomiota näihin riskeihin ja tarpeeseen suojella näiden uhrien ihmisarvoa ja fyysistä koskemattomuutta.

Sovitteluun liittyviä epäkohtia/epäselvyyksiä kuvaavat mm. tutkimuksissa esille tuodut asianosaisten ristiriitaiset kokemukset sovitteluprosessista ja sen hyödyistä. Lisäksi lähisuhdeväkivallan sovitteluun on ohjautunut sellaisia tapauksia, joita ei tulisi sovittaa. Esimerkiksi Kotanen ja Smolej ovat lähisuhdeväkivaltaa koskevia rikosilmoituksia koskeneessa tutkimuksessaan kiinnittäneet huomiota siihen, että eräissä tapauksissa sovitteluun oli lainsäätäjän tarkoituksen vastaisesti lähetetty tapauksia, joissa oli kyse toistuvasta lähisuhdeväkivallasta (Kotanen – Smolej 2014, s. 20, 26.). Myös THL:n selvityksessä (2019) todetaan, että toistuvaakin lähisuhdeväkivaltaa sovittelaa, mutta käytännöt vaihtelevat.

Lähisuhdeväkivallan sovittelussa ilmenee useita ongelmakohtia, joihin mm. ihmisoikeussopimusten valvontaelimet ovat Suomen osalta puuttuneet. Valvontaelimet ovat toistuvasti nostaneet esille, että rikostutkintaa ja syytetoimia ei lakkautettaisi naiseen kohdistuvan väkivallan tapauksissa, sillä perusteella, että asia on päätyntä sovitteluun. Lisäksi on korostettu, että syytteen nostamiselle tulisi antaa etusija sovittelumenettelyyn nähden. Esitysluonnoksessa pidetäänkin yhtenä mahdollisena ongelmana sitä, että jos lähisuhdeväkivallasta ei seuraa rangaistusta kuten muustakin väkivallasta, sovittelu voi luoda tekijälle sellaisen käsityksen, että rikoksesta selviää puhumalla eikä tekoon kohdistu moraalista moitetta.

Esitysluonnoksen mukaan suurin osa lähisuhteissa tapahtuneista rikoksista, joita sovittelain sovittelulain mukaisessa sovittelussa, on perusmuotoisia ja lieviä pahoinpitelyjä. Niissä lähisuhteessa tapahtuneista lievistä pahoinpitelyistä, joissa oli päästy sovittelulain mukaiseen sovintoon vuosina 2019—2022, esitutkintaa oli rajoitettu kohtuusperusteella noin 44 prosentissa tapauksista. Perusmuotoisten pahoinpitelyjen kohdalla osuus oli noin 34 prosenttia. Lisäksi syyttämättä jättämiseen päädyttiin sovittelulain mukaisen sovinnon jälkeen kohtuusperusteella noin 23 prosentissa lievistä pahoinpitelyistä ja noin 38 prosentissa perusmuotoisista pahoinpitelyistä.

Myös poliisin oikeutta tehdä lähisuhdeväkivallan sovittelua koskeva aloite on kritisoitu ihmisoikeussopimusten valvontaelinten osalta. THL:n selvityksen (2019) mukaan suurin osa poliiseista ja syyttäjistä ohjasi lähisuhdeväkivaltarikoksia sovitteluun, mutta heidän kouluttautumisessaan oli puutteita. Poliiseista 54 % ja syyttäjistä 42 % ilmoitti saaneensa koulutusta lähisuhdeväkivallan sovittelusta ja sovitteluun ohjaamisen kriteereistä.

Esitysluonnoksen perusteella vaikuttaakin siltä, että em. ihmisoikeussopimusten valvontaelinten suositukset ovat jo pidempään toteutuneet, ja toteutuvat myös tällä hetkellä, puutteellisesti, mikä vaarantaa lähisuhdeväkivallan uhrin asemaa ja oikeuksien toteutumista. Luonnoksessa esimerkiksi tuodaan esille, että ne parisuhdeväkivallan uhrit, jotka kärsivät niin sanotusta pakottavasta kontrollista, kokivat jääneensä vaille oikeutta ja katsoivat, ettei heidän suojeluntarpeensa toteutunut. Sovittelun jälkeen he eivät olleet enää jaksaneet jatkaa rikosprosessia. Uhrin oikeusturvan kannalta on suuri ongelma, jos sovitteluprosessi ei johda tavoiteltuun lopputulokseen ja samalla luo tosiasiallisen esteen myös rikosprosessin jatkamiselle. Lisäksi se voi heikentää uhrin luottamusta tuomioistuineläytöksen toiminnan virheettömyyttä ja tehokkuutta kohtaan ja saattaa siten vähentää tai estää yhteydenottoa poliisiin tai auttaviin palveluihin, jos väkivalta jatkuu perheessä. Asian esille tuomisen vaikeutta kuvaa mm. se, että lähisuhdeväkivaltaa ei useinkaan ilmoiteta poliisille, eikä siitä puhuta sosiaali- ja terveydenhuollon vastaanotolla (HE-luonnos s. 7–9).

On myös hyvin vähän tietoa siitä, miten sovittelu pidemmällä ajanjaksolla on auttanut lähisuhdeväkivallan uhreja. Esitysluonnoksen mukaan sovittelusopimuksia seurataan yleensä 3—6 kuukauden ajan ja on huomattava, että jälkiseurannasta sopiminen on vapaaehtoista eikä kaikkia sovittelusopimuksia seurata. Esim. THL:n selvityksen (2019) mukaan sovittelusopimuksen toteutumista seurattiin noin viidesosassa tapauksista. Selvityksen mukaan käytännössä seuranta toteutuu siten, että sovittelutoimiston henkilökunta tiedustelee puhelimitse osapuolilta seuranta-ajan päättyessä, onko sopimukseen kirjatusta asioista pidetty kiinni.

Ei siis ole vakuuttavaa näyttöä siitä, että sinällään onnistunut sovittelun lopputulos johtaisi pääsääntöisesti uhrin kannalta pysyvään tai edes lyhytaikaiseen hyvään lopputulemaan eli lähisuhdeväkivallan päättymiseen. Esitysluonnoksessa nostetaan esille, ettei myöskään oikeusprosessi seuraamuksineen ainakaan lievemmän väkivallan yhteydessä välttämättä johtaisi uhrin kannalta sovittelua parempaan lopputulokseen. Oikeusprosessin osalta kyse on kuitenkin ihmisoikeusveloitteiden näkökulmasta ennen kaikkea rikosvastuun toteuttamisesta, mikä osaltaan vahvistaa käsitystä lähisuhdeväkivallan moitittavuudesta. Lähisuhdeväkivallan sovittelun osalta on erillisissä selvityksissä nostettu esille sovittelun hyviä puolia, mutta ei ole selkeää tutkimustietoa siitä, miten tosiasiallisesti sovitteluprosessi vaikuttaa lähisuhdeväkivallan uhrien asemaan, eikä myöskään siitä, estääkö sovitteluprosessi uhrien tosiasiallisen oikeusturvan toteutumisen. Kuten esitysluonnoksessa osuvasti todetaan, että vaikka lähisuhdeväkivallan sovittelusta voi olla rikoksen osapuolille aidosti hyötyä, sovitteluun silti liittyy perustavanlaatuisella tavalla ongelmallisia kysymyksiä, joita ei pystytä kokonaan ratkaisemaan toimintaa kehittämällä tai sovittelijoita kouluttamalla.

Esitysluonnoksessa nostetaan esille lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa perheessä ja todetaan, että vuonna 2022 viranomaisten tietoon tuli noin 2 400 tapausta, joissa vanhempi oli kohdistanut väkivaltaa alaikäiseen lapseensa. Lakivaliokunta totesi lausunnossaan (LaVM 13/2005 vp - HE 93/2005 vp), että on rikoksia, joita ei tule ottaa lainkaan soviteltaviksi. Tällaisia ovat mm. alaikäisiin kohdistuneet rikokset, joissa uhrin suojan tarve on niin voimakkaasti korostunut, että niitä tulee käsitellä vain viranomaistoimintana varsinaisen rikosoikeusjärjestelmän piirissä. Valiokunnan mukaan esimerkiksi lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset tulee jättää sovittelutoiminnan ulkopuolelle. Myöskään hyvin nuoriin lapsiin kohdistuneita pahoinpitelyrikoksia ei valiokunnan mielestä ole syytä käsitellä sovittelumenettelyssä. Lakivaliokunta myös totesi, että tällöin tulee erityisen tarkasti pitää silmällä lapsen edun toteutumista kaikissa tilanteissa.

Esitysluonnoksen mukaan väkivaltarikoksia, joita aikuiset ovat kohdistaneet omiin alaikäisiin lapsiinsa, on soviteltu valtakunnallisesti yhteensä muutamia kymmeniä vuodessa. Näissä tapauksissa uhri on ollut yleensä lähellä täysi-ikäisyyttä, ja väkivalta on ollut luonteeltaan lievää ja mahdollisesti molemminpuolista. Lisäksi uhrilla on ollut sovittelussa mukana edunvalvoja tai sosiaalityöntekijä. MLL:n näkemyksen mukaan lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä rikoksissa pääsääntö tulee olla, ettei niitä sovitella alaikäisten osalta etenäkään, jos aikuinen on kohdistanut lapseen väkivaltaa. Mikäli tietyissä tilanteissa alaikäisten osalta päädyttäisiin lähisuhdeväkivaltatapauksissa sovitteluun, asia tulisi harkita tarkasti yksilö- ja tilannekohtaisesti ja lapsen edun näkökulmasta (ks. tältä osin myös lausunnon kohta 2. Vaikutukset). Tähän tarvitaan tueksi tutkimustietoa, jonka pohjalta voidaan rakentaa premissit yksilö- ja tapauskohtaiseen lapsen edun harkintaan. Myös moniammatillisen yhteistyön, avun ja tuen piiriin ohjaamisen sekä seurannan tulee tällöin toteutua hyvin osana sovitteluprosessia.

YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli viimeisimmissä Suomelle vuonna 2023 antamissaan loppupäätelmissä, että Suomi palauttaa mieliin yleiskommenttin nro 24 (2019) lapsen oikeuksista rikosoikeusjärjestelmässä ja suosittelee, että sopimusvaltio edistää aktiivisesti rikoksista syytetyille lapsille kohdennettuja tuomioistuinten ulkopuolisia toimenpiteitä, kuten oikeudenkäynnille vaihtoehtoisia ratkaisumenettelyjä, sovittelua, neuvontaa ja näyttöön perustuvia terapiapalveluja. Komitea ei yksilöinyt sovittelua lähisuhdeväkivaltatilanteisiin.

MLL tuo tässä yhteydessä esille alaikäisten osalta ”Väkivallaton lapsuus – Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025” julkaisun (STM 2019) ja erityisesti osion ”Lähisuhdeväkivalta perheessä lapsen ja nuoren näkökulmasta”. Osiossa käsitellään monipuolisesti lapsi- ja nuorinäkökulmasta lähisuhdeväkivallan ilmenemistä, seurauksia, ehkäisyä ja tukea. Tämä työ tulisi hyödyntää esitysluonnoksen jatkovalmistelussa, kun arvioidaan alaikäisiin liittyvää sovittelutoimintaa.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

MLL pitää esitysluonnoksen merkittävänä ongelmana sitä, että luonnoksessa lähisuhdeväkivaltaa ja sen vaikutuksia lapsiin sekä sovittelua lasten oikeuksien näkökulmasta tarkastellaan hyvin ohuesti. Esityksessä tuodaan esille se kiistaton seikka, että lähisuhdeväkivalta vaikuttaa lapsiin, jotka joutuvat seuraamaan huoltajiensa välistä väkivaltaa. Tutkimusten mukaan lapsilla, jotka ovat altistuneet väkivallalle, on kohonnut riski terveys- ja muille ongelmille. Esitysluonnoksessa olisi tullut paneutua

tarkemmin ja kattavammin siihen, mitä vaikutuksia lähisuhdeväkivallan sovittelulla on lasten asemaan ja hyvinvointiin niissä tilanteissa, kun kyse on vanhempien välisestä väkivallasta.

Lasten erityinen asema tunnustetaan myös Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2024/1385 naiseen kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta. Siinä todetaan, että lasten haavoittuvuuden vuoksi heille voi olla järkytys joutua todistamaan perheväkivaltaa. Kun lapset joutuvat todistamaan perheväkivaltaa perheen tai kodin sisällä, heille yleensä aiheutuu välitöntä psyykkistä ja emotionaalista haittaa, joka vaikuttaa heidän kehitykseensä, ja heillä on kohonnut riski kärsiä fyysisestä ja psyykkisestä sairaudesta niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä. Lapset, joille on aiheutunut välitön haitta heidän jouduttuaan todistamaan perheväkivaltaa, ovat itsekin uhreja, ja kun tämä tunnustetaan, voidaan ottaa merkittävä askel näiden perheväkivallan seurauksena kärsivien lasten suojelemiseksi.

Lapset voivat liittyä eri tavoin väkivaltaan perheessä: he voivat olla mm. väkivallan näkijöitä ja kuulijoita, kohteita tai välineitä. Väkivallan näkeminen ja kuuleminen on lapseen kohdistuvaa henkistä väkivaltaa, joka aiheuttaa lapsessa samantapaisia oireita kuin fyysinen väkivalta. Lapsi voi myös pelätä, että joutuu itse väkivallan kohteeksi. Vaikka lapset eivät ole paikalla väkivaltilanteissa, he usein kuulevat ja oppivat aavistamaan tapahtuneen. Lisäksi tutkimusten mukaan vanhemmat, jotka ovat osallisina vanhempien välisessä väkivallassa, raportoivat lapsen fyysistä pahoinpitelyä 2,5 kertaa useammin ja henkistä väkivaltaa lähes kymmenkertaisesti muihin vanhempiin verrattuina (Zolotor ym. 2017).

THL:n Kouluterveyskyselyssä tiedusteltiin vastaajilta, ovatko he kokeneet muiden perheenjäsenten välistä fyysistä väkivaltaa vuoden aikana. Asiaa kokeneita 4. ja 5. luokan oppilaita oli vuonna 2021 vastaajista 14,2 % (2019: 10,1 %), 8. ja 9. luokan oppilaita oli vuonna 2021 asiaa kokeneita 13,4 % (2019: 10,8 %), lukiolaisista vuonna 2021 asiasta oli kokemusta 10,8 %:lla (2019: 8,9 %) ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista asiasta oli vuonna 2021 kokemusta 8,9 %:lla (2019: 6,8 %). Lapsiuhritutkimuksessa (Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022) vähintään yhtä tutkimuksessa kysytyistä lähisuhdeväkivallan muodoista oli nähnyt tai kuullut kotonaan 14 prosenttia kyselyyn vastanneista lapsista ja nuorista. Jotakin fyysistä lähisuhdeväkivaltaa on nähnyt tai kuullut neljä prosenttia vastaajista ja jotakin henkistä lähisuhdeväkivaltaa 13 prosenttia vastaajista.

MLL:n vanhemmuuden tuen palveluissa aikuisten tulehtuneet välit ja keskinäinen väkivalta ovat kuuluneet lisääntyneesti yhteydenotoissa viimeisten kahden vuoden aikana. Lisäksi vaikeat erotilanteet ja erityisesti eron jälkeiset lasten asioita koskevat sopimukset ja tilanteet aiheuttavat merkittävää kuormaa osalle vanhemmista. Apua tilanteisiin on ollut vaikea saada.

Esitysluonnoksessa tuodaan esille, että silloin, kun lähisuhdeväkivaltarikoksen osapuolilla on yhteisiä lapsia, olisi erityisen tärkeää löytää keinoja tilanteen purkamiseen ja luonnoksessa esitetään huoli siitä, että tällöin lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltämisellä voi olla negatiivisia vaikutuksia lasten hyvinvoinnin kannalta. MLL pitää kyseistä argumenttia hyvin kapeana. Lähisuhdeväkivallan sovittelu ei ole se varsinainen instrumentti, jolla lapsia autetaan ja tuetaan vanhempien lähisuhdeväkivaltilanteissa. Lasta tulee auttaa ja tukea niissä palveluissa, jotka ovat suunnattu ja tarkoitettu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Mikäli on tarkoituksenmukaista tukea perhettä kokonaisuudessaan (ei vain ”purkaa tilannetta”), siihen tarvitaan muuta tukea ja apua kuin sovittelu.

Lähisuhdeväkivallan uhreja autetaan hyvinvointialueiden sote-palveluiden lisäksi myös useissa eri järjestöissä. Esimerkiksi yhteydenotot MLL:n Vanhempainpuhelimeen ja nettipalveluihin ovat lähes kolminkertaistuneet kymmenessä vuodessa. Samalla keskustelun aiheet ovat selvästi vakavoituneet.

Em. MLL:n palveluissa voi asioida anonyymisti, mikä madaltaa yhteydenottokynnystä erityisesti vaikeissa ja arkaluontoisissa asioissa. Vuonna 2023 yhteydenotoissa korostuivat aikuisten välinen tai lapseen kohdistuva väkivalta. Vanhempainpuhelimessa ja nettipalveluissa tarjotaan paitsi kuuntelu- ja keskusteluapua, myös tietoa perheiden tukipalveluista sekä ohjausta tuen piiriin. Ammattiavun hakemisesta keskusteltiin puhelinyhteydenotoissa yli 57 prosentissa, chatissa 63 prosentissa ja kirjeissä 81 prosentissa. Moni yhteydenottaja kaipasi vahvistusta ammattiavun hakemiseen.

MLL pitää erityisen ongelmallisena väkivaltatyön kannalta sitä, että hallitus on kohdistanut massiivisia leikkauksia sote-järjestöjen avustuksiin. Samalla hallitus kohdentaa merkittäviä säästäjä hyvinvointialueille, mikä vaikuttaa niiden mahdollisuuteen tuottaa väkivaltatyöhön liittyviä sote-palveluja.

Esitysluonnoksessa tuodaan esille myös sisarusten välistä väkivaltaa. Sitä on selvitetty nuorisoriikollisuuskyselyiden lisäksi myös Lapsiuhritutkimuksessa (Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022. Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022), jonka mukaan sisarusten välistä fyysistä väkivaltaa raportoitiin 16 prosenttia vastaajista. Lapsiuhritutkimuksessa on kattavasti kuvattu ja raportoitu sisarusten ja sisaruspuolten välistä väkivaltaa.

Esitysluonnoksessa todetaan, että sovittelua on nykyisin mahdollista käyttää teini-ikäisten sisarusten, välisten rikosten sovittelussa. Jatkossa esimerkiksi sisarusten välisiä tappeluita, joissa kumpikin syyllistyy lievään pahoinpitelyyn toinen toistaan kohtaan, ei enää voisi ottaa soviteltavaksi. Tästä ei kuitenkaan suoraan seuraa, että tällaiset asiat etenisivät välttämättä myöskään rikosprosessissa. Luonnoksessa todetaan, että kun sovittelulain mukainen sovittelu ei edellä kuvatuissa tilanteissa olisi enää sallittua, on mahdollista, että esimerkiksi sisarusten väliset ristiriidat jäävät käsittelemättä ja väkivalta ja muut ongelmat jatkuvat heidän välillään.

MLL korostaa, että sovitteluprosessi ei ole tässäkään asiassa se varsinainen instrumentti sisarusten välisten riitojen käsittelyyn ja ratkaisuun sekä heidän välisensä väkivallan poistamiseen. Tähän tarvitaan juuri lasten, nuorten ja lapsiperheiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia, joilla on kokemusta ja koulutusta erityisesti näiden ongelmien käsittelyyn ja ehkäisyyn. MLL on jo pidemmän aikaa tuonut esille, että esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvontaan tulisi panostaa ja sen resurssit lisätä, jotta se tosiasiallisesti vastaisi kaikkien ja kaikenikäisten alaikäisten tarpeisiin.

Tässä yhteydessä on myös hyvä nostaa esille lasten ja nuorten terapiatakuu, jota parhaillaan valmistellaan STM:ssä. Terapiatakuun tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöiden ehkäisyn ja hoidon sekä mielenterveyden tuen saatavuutta perusterveydenhuollossa ja sosiaalihuollon perustason palveluissa. Säättämällä enimmäisaika lainsäädännön piiriin kuuluvan psykososiaalisen intervention aloittamiselle lapsille ja nuorille pyritään takaamaan oikea-aikainen mielenterveyden hoito ja tuki.

Esitysluonnoksessa myös viitataan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 40 artiklan 3 kohdan b) alakohtaan, jonka mukaan sopimusvaltiot pyrkivät edistämään sellaisten lakien säätämistä, menettelytapojen ja viranomaisten asettamista ja laitosten perustamista, jotka soveltuvat erityisesti lapsiin, joiden väitetään syyllistyneen, joita syytetään tai joiden on todettu rikkoneen rikoslakia, ja erityisesti aina milloin mahdollista ja toivottavaa, ryhtymään muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin tällaisten lasten kohdalla, edellyttäen, että ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa kunnioitetaan täysimääräisesti.

Esitysluonnoksessa todetaan, että esityksessä ehdotettujen muutosten myötä ei olisi enää mahdollista sovitella esimerkiksi lievää pahoinpitelyä, jonka alaikäinen henkilö on kohdistanut

huoltajaansa tai sisarukseensa. Esityksellä siis luovuttaisiin yhdestä keinosta ryhtyä muihin kuin oikeudellisiin toimenpiteisiin sellaisissa tilanteissa, joissa rikoksesta epäilty tai syytetty on lapsi. Esitysluonnoksen mukaan tätä voidaan pitää lapsen oikeuksien kannalta heikennyksenä. MLL yhtyy tähän käsitykseen.

YK:n lapsen oikeuksien komitea käyttää yleiskommentissaan (nro 24) lapsen oikeuksista rikosoikeusjärjestelmässä käsitettä diversio sellaisista lapsiin sovellettavia toimenpiteistä, joissa vältetään turvautumista oikeudellisiin toimenpiteisiin. Diversiossa on kyse asioiden ohjaamisesta pois virallisesta rikosoikeusjärjestelmästä, yleensä erilaisten ohjelmien tai rikosoikeusjärjestelmälle vaihtoehtoisen toiminnan piiriin. Sopimusvaltioille jätetään harkintavalta päättää diversio-toimenpiteiden tarkasta luonteesta ja sisällöstä. Komitea on korostanut yleiskommentissaan, että päätös saattaa lapsi rikosoikeusjärjestelmään ei tarkoita sitä, että lapsen täytyisi käydä läpi virallinen tuomioistuinmenettely. Komitea painottaa, että toimivaltaisten viranomaisien tulisi jatkuvasti etsiä vaihtoehtoja tuomioistuinmenettelyn tai tuomion välttämiseksi diversio ja muiden toimenpiteiden avulla. Toisin sanoen diversiovaihtoehtoja tulisi tarjota aina ensimmäisestä yhteydenotosta alkaen ennen oikeudenkäynnin alkua, ja niiden tulisi olla saatavilla koko menettelyn ajan. Diversiota tarjottaessa tulisi kunnioittaa täysimääräisesti lapsen ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa ottaen huomioon se, että diversio-toimenpiteiden luonne ja kesto voivat olla vaativia ja että tästä syystä oikeusapu tai muu asianmukainen apu on välttämätöntä. Diversio tulisi esittää lapselle virallisen tuomioistuinmenettelyn keskeyttämiskeinona, jolloin menettely lopetetaan, jos diversio-ohjelma on suoritettu tyydyttävällä tavalla.

Mikäli lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovutaan esitysluonnoksen mukaisesti, tulee selvittää ja edistää mahdollisia muita diversio-toimenpiteitä rikosoikeudellisessa vastuussa olevien alaikäisten syyllistyessä lähisuhdeväkivaltaan. Komitea korostaa, että lasten ihmisoikeuksia ja oikeusturvaa on kunnioitettava ja suojeltava täysimääräisesti kaikissa diversio-menettelyissä ja -ohjelmissa. Komitea tuo yleiskommentissaan (kohta 18) yksityiskohtaisesti esille diversio-käytön edellytykset. Näistä ensimmäinen on, että diversiota tulisi käyttää ainoastaan silloin, kun on olemassa vakuuttavat todisteet siitä, että lapsi on tehnyt väitetyn rikoksen, että hän vapaasti ja omasta tahdostaan tunnustaa syyllisyytensä ilman pelottelua tai painostusta ja ettei tunnustusta käytetä lasta vastaan missään myöhemmässä oikeudellisessa menettelyssä.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 40 artiklassa selkeästi todetaan, että jokaista lasta, jonka väitetään syyllistyneen rikoslain rikkomiseen, jota syytetään siitä tai jonka on todettu sitä rikkoneen, tulisi aina kohdella tavalla, joka edistää lapsen ihmisarvoa ja arvokkuutta. Sopimuksen 40 artiklan 2 kohta sisältää listauksen niistä oikeuksista ja takeista, joilla pyritään varmistamaan, että jokainen lapsi saa oikeudenmukaisen kohtelun ja oikeudenkäynnin. MLL haluaa tässä yhteydessä nostaa esille myös Euroopan neuvoston ministerikomitean suuntaviivat lapsiystävällisestä oikeudenkäytöstä. Suuntaviivoissa mm. todetaan, että lapsen edun mukaista voi kuitenkin olla, ettei oikeudenkäyntiä panna vireille vaan käytetään vaihtoehtoista riidanratkaisumenettelyä, kuten sovittelua. Suuntaviivoissa ei kuitenkaan oteta suoraan kantaa siihen, sopiiko sovittelu lähisuhdeväkivaltatapauksiin.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Ks. MLL:n vastaukset kohtiin 1 ja 2.

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Ks. MLL:n vastaukset kohtiin 1 ja 2.

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

-

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

MLL haluaa kiinnittää huomiota siihen, että esitysluonnoksessa tuodaan esille järjestöjen tuottamia ja tarjoamia väkivaltapalveluita. Niiden merkitys korostuu esityksen ehdotusten myötä.

Luonnoksessa todetaan, että jos tapahtunutta ei saada käsiteltyä sovittelun sijasta esimerkiksi hyvinvointialueen järjestämissä tai järjestöjen tarjoamissa väkivaltaan liittyvissä palveluissa, riskinä on, että väkivallan juurisyihin ei päästä käsiksi ja väkivalta lähisuhteessa jatkuu.

MLL muistuttaa, että sote-järjestöjen avustuksiin kohdistetut merkittävät leikkaukset vaikuttavat myös väkivaltaan liittyvien palvelujen ja toiminnan tarjontaan. Järjestöjen resurssien vähenemisen myötä ei voida olettaa, että kaikille apua tarvitseville, sitä on enää saatavilla.

Lainsäädäntöhankkeissa ei enää voida laskea sen varaan, että järjestöt hoitavat lainsäädännön onnistuneen toimeenpanon kannalta keskeisiä tehtäviä, jollei niille varata siihen tehtävään riittävästi resursseja.

Helsingissä 30.7.2024

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Esa Iivonen, vaikuttamistyön johtaja

Kirsi Pollari, erityisasiantuntija

Pollari Kirsi
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry